

СЕРГЕИ ИЗГИЯЕВ

СУЪГЪБЕТ Э ДУЪЛЕВОЗ

ER

СЕРГЕЙ ИВГИЯНЕС

СУГЪБЕТ

Э ДУЪЛЕВОЗ

**Дагестанское книжное издательство
Махачкала 1970**

С (Тат)
И 35

Художник
Л. КАРЮКОВ

7—4—3

70

Сергей Изгияев гьисди еки эз хъвескор-
луе шогьиргьо, нуувуьсдеигьой комиреки
гІэзиз хосденуьт хундегоргьой тати.

Нум Сергей Давыдович дарафди э лите-
ратурай тати э 39—40 салгьо. Эз умогьое-
воз у невомунде эдее доре данани шогьи-
ри хуьшдере э кор параменд сохдеи лите-
ратура ве культурай хэлгъ татире.

Нуувуьсде мэгІнигьо ве стихигьой эну пу-
рут эшгъ ве муьгьбет хосдеи гІэзизе ватан
ве хэлгъ хуьшдере. Гьер нуувуьсде дестон
эн уре гьисдигеш лугьонде мэгІэно, гене
асант хунде ве верасире бире. Чуьнки шо-
гьир куьнди эз хэлгъ хуьшде ве хуб дануьс-
де зугьун хэлгьире, метелегьо ве мошол-
гьой энуре. Хундеки стихигьой шогьире гуй-
ге э пушой туь дирени чигьрет девре, э эй-
лонмей туь гьисдуьтгьо ярашуьгьлуе бит-
мишигьоре, енебуге э гуш туь эдее дарафдс

унг тозе мугъом мэгІни. Унегуьре гьер ведироморе сборник мэгІнигъой энү омбор нисе вемунденуьт э книжный магазингъо.

И пэнжимуьн сборник стихигъой Сергей Изгияеви. И гьисди тозе бэхш шогъири эри хундегоргъой тати.

М. Дадашев

С Т И Х И Г Ь О

СУЫГЪБЕТ Э ДУЪЛЕВОЗ

Гъич э гІуълom пир мибуми
Зурбое дуъл эн инсони?!

Николай Рыленков.

**Дуэле тегьер пура пейле вегуърдем.
Шороб нисди,
унжо дерд-гъэм декуърдем.**

**О, мегуит дуъл шогъир нисд довомлуть.
Уре хуно екиш нибу сабуърлуть.**

**О, мегуит дуъл эн шогъир тонголи.
У дуъл хэлгъи.**

Оммо дуъл хэлгъ келеи.

**О, мегуит дуъл шогъир гъисд буше гъоб.
Чен дерьегъгъо кура сохди у жугъоб.**

**О, мегуит дуъл эн шогъир нисд муьхъкем.
Гъэлей Дербенд уре хуно гъисд бегем?**

**О, мегуит дуъл эн шогъир сурдори,
Эри хэлгъме гьер вэхд у дуъл ошгори.**

О, мегуит дуыл эн шогьир сурули.
Эри дусд нэгI, эри дуьшме — зубуни.

О, мегуит шогьире нисд гьич войге.
У хьэшои! Гуит усуыз ки гьисдге?

О, мегуит шогьир бире кумексуыз.
Не зигьисдет шогьиргьой девр
гьич хэлгьсуыз.

Чешмей гъувот ве эшгъ шогьир
гьисди хэлгъ.

Э уревоз суьгьбет сохде дуыл энжэгъ.

О, мегуит шогьир тэхьно нуьвуьсде.
Э у гофиш дуыл эн шогьир хэндуйсде.
Шев те себэхь, хове сохде угьо вир,
Э дуьлевоз бире суьгьбет эн шогьир.

ХУШБЭХДЕ ВАТАН МЕ

Хушбэхде Ватан ме, туь мозол имуни.
Туь деде, имушки ферзендгьой эн туьним.
Э тегьер палутдор сэхд муьхькем понсдейм.
Э тегьер раггьой ю, Ватане гьэл гуьрдейм.

Лигьобе веноре, терсире эз расди,
Дуьшменгьо хунденуьт: э иму нисд дусди.
Зугьунгьо бешгьэют, невс инсон екини.
Хэлгьгьойму бирорут, улкейму эркини.

Шориму эз туьни, Урсиег Совети!
Э тегьер е кифлет сад жире милети.
Эз Карпат те Камчат зеруьмгеш ме гьэнет,
Нипуьрсуьт, туь кини, мидуьт эшгь ве муьгьбет.

Э е дигь Догьисту, эз деде биремгеш,
Чен е дуьгь эй дерьёгь э улке гьнсдуьмгеш,
Чуьтам глов рихдеге эз чешмей эн бялогь,
Эрк сохде эз Ватан, хунденуьм, ферзенд догь.

**Хушбэхде Ватан ме туь мозол имуни.
Туь деде, имушки ферзендгьой эн туьним.
Э тегьер палутдор, сэхд муьхькем поисдейм.
Э тегьер раггьой ю, Ватане гьэл гуьрдейм.**

ГЫСД УЖИРЕ ПАРТИЯ!

**Гьисд ужире Партия! —
У эри хэлгъ гьэлхэнди,
Хэлгъиш э у сэхд бенди.
Уни кумег азади.**

**Гьисд ужире Партия! —
У Партияй Ленини,
У товушдор гьуьломи.
Уни гьэлхэнд шолуми.**

**Гьисд ужире Партия! —
Уни номус тозе девр,
Уни софе нефес эвр,
Ободисох, пушобер.**

**Гьисд ужире Партия! —
Э сад зугьун у нум де.
Эри энү хэлгъ хунде,
Одлуь мэгIни гуьнжунде.**

**Гьисд ужире Партия! —
Олгъирмизи вегуърде,
Хушбэхде девр вокурде,
Хэлгъэ унжо желд берде.**

ЛЕНИН БУЪЗУЪРГИ

Э гуферей эн гІэили догълуйму
Эз лов дедей шинирени хосе нум:
У нум гешде э сер догъгьо, э иму —
Чуьн мозол хэлгъ, шолуми девр, буле нун.

Нум эн Ленин эз догъгьоймуш буьлуйнди,
ГІилм эн Ленин рэхь азади бурмунди.
Нисд э гІуьлом гІэзизе нум зиѐдте,
Эри энэ хэлгъгьо дошдет муьгъбете.

Бэхш берден епинжире э Масков
Эри эн вождь, жоборд иму — зѐвлуь,
У руз бугеш эйму тегьер е миж хов,
Рэхьбер дешенд гьемишелуьг эшгъ э дуьл.

Гуьлишонлуь ве хушбэхдуьт хэлгъгьойму,
Дуьлгьош гьисдуьт, тегьер Ватан, фирегьу.
МэгІни дусди — ярашуьгьи догъгьойму,
Нум эн вожди рачи мэгІни гьер зугьун.

КОГЪОЗ ЭЗ ДЕЛИ

Сэхд ологъой дусди беседе,
Э дур когъоз кук нуьвуьсе.
У когъозгъош, тегьер ковтер,
Овурденуьт нике хэбер.

Эз Догъисту те Индустон
Дурут рэхъгъо эри инсон.
Хьофд догъ-деръёгъ гьисдгеш дури,
Оммо когъоз гьисд эз Дели.

Э у когъоз омбор вебу
ТэГрифигъой эн улкейму.
Энжэгъ у кук эн индуси
Э арт когъоз гьечи пуьрси:

— Хэлгъ улкешму гьисди хушбэхд,
Гъувот ишмуш гужлуьни сэхд.
Воисдени дануьм гьони
МэгІдон эни коргъо чуьни?

Э жугьоби пуьрсуьш гуьре,
Фуьрсо сурот эн Ленине.
Эри бире жугьоб дуьруьсд:
«Ини мэг|дон!» — кукиш нуьвуьсд.

СУРОТ ЛЕНИН

Сэхд фикирлуь нуьшди кук ме,
Гуйге нубо эдей хунде.
Не хьисоби не поэма...
Оммо гьич чум нис вегуьрде.

Куьнд оmore, ме диренуьм:
Э пушой кук гьисди сурот,
Э коминжо вождь — хьохмолуь
Денишири тегьер жоборд.

Пуьрсиренуьм:
— Чуьни бала,
Фикиргьой туь гьисдуьт келе?
Пионери туь суьфделе,
Уре хуно хун туь гьеле.

— Э сурот вождь денишире,
Эдем, бебе, гьони дире:
Гирошдигьо дегизише
Ве биёвгьо хушбэхдире.

НУМ ЭН ЛЕНИН Э ЛОВ ВЕРИ

Сумке гуьрде э дес кукле,
Э рафдеки э школе,
Э зир зугьун мисохд эзвер,
У мэгIнире эри рэхьбер.

Мисохд ченд бо у вогоруш,
Е гоф мэгIниш небу фурмуш.
Мухшул бире э уревоз,
Михунд тек-тек э эшгъэвоз.

Чуьнки мэгIни бу эй Ленин
Ве дуьл гIэил небу гьемин,
Уре ёгъин воисдембу
Эз гьемме хуб ве рач гую.

Эз эшгъ хунде мэгIни хуьшде,
Тегьер эн гъуш у парусде.
Эз шори дуьл гъэнет зере,
Гуйге вожде бэхш верзире.

ДУЪЛГЪОЙМУ ЕКИНУЪТ

Э гIуьзет оморен гIуьногъгъо
эз Болгария.

Болгаргъо бирорут эри хэлгъ Догъисту.
Ярашуйгъ улкейму гIисди богъ ве бисду.
Хоригъой эн Карлов гIемме гIисд
гIуьзуйргууьл,
Хушбуе эвир ю мелхъэми эри дуьл.

Хэлгъгъойму жобордуьт э жофо ве э женг.
Хэлгъгъойму вегуьрдет гогъ гIилинж,
гогъ туфенг.

Торих хэлгъ эн иму эеки ухшеши:
У девргъо рэгIиет дерд ве муьрс микеши.

Ботев бу жоборде мэгIнихун ве игид.
Э и руз азади Махачиш бу имид.
Ишуьгъи э гIуьлом овурди вождь Ильич,
Георгий Димитров эз ёр хэлгъ нирав гIич.

Болгаргъо — догълуйгъо бирорим эеки.
Хосденим эй хэлгъгъо шолуми ве ники.
БигIил бу э гIуьлом гIуьзуйргууьл деш омбор!
Гуьл дуьгу улкегъо: Догъисту ве Болгар!

ЭРИ МУСО ДЖАЛИЛ

Гъэргъ бисдогеш мерге више,
Зиндегуни чул нипою.
Дуьл шогъири, тегъер пише,
Эз эшгъ хунде гъич нипою.

Гъич нипою э гъэд женгиш
Эловлуде сес шогъири.
Чуьн Мусои желдгъо чендиш
Пушой муьрдеш хундет мэгIни.

Хундет эри азади хэлгъ,
Хундет эри Ватан — гIэзиз,
Эвр эн асму эй доре шевгъ
Ве эй бире гъер вэхд темиз.

Гъечу хунди кук Чех Юлис,
Гъечу хунди татар Мусо..
Дуьшменгъоре эй сохде нисд,
Кумег хэлгъгъо бирет дусдгъо.

**Пушотегъо чендгъош гъечи
Эй хэлгъ хуьше гъэлхэнд бирет
Ве э арт женг, тегьер Ирчи,
Вагъиф, Мэхьмуд., жунеш норет.**

**Мигирорут ченд садсали,
Нум шогъир хэлгъ гъич нимуьруь.
У нум рачи эн Ватани,
У нуме хэлгъ доше э дуьл.**

МУЪГЪБЕТ ШОРОБСОХ

Эри Айзман А. Н.

**О шогьир, тегьер туь,
 гене гьисд муьгъбетлуь.
Уш хьовир энунни ки гьисд шор ве гъэмлуь.**

**Шоробсох усдоре мегуит нисд муьгъбет.
У сохде шороб дуь ярашуьгъ ве лезет.**

**Э тегьер эй духи,
 вихдени раче буй.
Хосдени гьенжуьгъо дерд-гъэм ю фурмуш бу.**

**Пейлере вегуьрде, э тегьер десдей гуьл,
МэґIжуьме лезетгъо мелхъэм бу эри дуьл.**

**Мигьенжуьт е ченд бо э согъи эн дусдгъо.
Нигуьруьт нум туьре, шоробсох ве усдо.**

**Ниёрут гьич э ёр не шогьир, не туьре.
Мигьенжуьт шоробе, михунут мэґIнире.**

**О усдо — шоробсох, дестоне нувьуьсдем.
Э тегьер эн пейле ме уре вегуьрдем.**

**У пейле гьисди пур войгегьой дуьл шогьир:
Шоробсох — усдоре сохденуьм ме вегир.**

МЕРЖО

(МэгИни чупон)

Бисдорумгеш ме э ейлогъ,
Э ён геле, э сер эн догъ,
Мухшули ме туьни инжо,
Фикиргьой меш туьни, Мержо,
Раче ёр ме, тегьер мержон.

Э сер дохьор, эз уьлуьм куьнд,
Пушой мере гуьргиш мигуьрд.
Мухшули ме туьни инжо,
Гъувот гъул ме, дусд ме, Мержо,
Раче ёр ме, тегьер мержон.

Суьмуьргъуше хуно гьони,
Гъэнет зере воисдени.
Ёр ме э дур, ме э инжо,
Нис гуьрдenuьм гъэрoл, Мержо,
Раче ёр ме, тегьер мержон.

МЭГНИ ХОЛИБОФГЬО

Тегьер мигид, рач геймиш
Омореним э кориш.
Бофде холи ранге-ранг,
Гьер нэхч юш гьисд тегьер менг.

Тегьер хунче
 гьисд гебече.
Гьер бофде гуьл
 гьисд муьгьбет дуьл.
Холибофгьо,
 холибофгьо,
ДухдERGьой догь,
 гуьлгьой ейлогь.

Холибофгьо э и девр
Бирейм зурбо бэхдевер.
Ярашуйгьи гьер хуне
Гьисдуьт холи ве гебе.

П р и п е в:

**Тегьер шогьир, шекуьлчи.
Ве э кориш зарбечи
Эри бире дорейм гоф,
Муьгьбет дуьлеш дошде соф.**

П р и п е в:

МЭГНИ МЕЖЛУЪСИ ДОГЪЛУЪГЪО

Догъисту — улкей догъ,
Инжо де ченд умогъ,
Эки суьгъд бирорут.
Э завод ве кифлет
Дошденуьт сэхд хьуьрмет
Э жофош лап жобордуьт.
Зигъисде мозолменд,
Э шоре девр совет,
Булигъо овурденуьт.

Томоде, деки,
 пейлегъо пур бугу,
Э ггуьзет эн дусди
 гьенжим, бирору.

Э эвир азади,
Э иму глэдоти,
Кор сохде ве зигъисде.
Желдире нисд гъэдер,

Эз норма гье звер
Дореним, шор хэндуьсде.
Войгейму екини:
Коммунизм вокуним, —
Пушово, не сегьмуьсде!

П р и п е в:

Тэгриф дим Ватане,
Партией Ленине,
Пушобер хэлгь г'уьломе.
Шолуми гьисди бэхд,
Мидорим уре сэхд,
У мозоли эй гьемме.
Жергейму муьхькеми,
Тегьер догь садсали, —
Расдини гьувот хэлгь ме.

Томоде, деки,
пейлегьо пур бугу,
Э г'уьзет эн дусди
гьенжим, бирору.

НОРИН-ГЪЭЛЕ

Тегьер килэхь э сер эн мерд,
Ухшеш зере гъэлей Дербенд.
Торих энү гьисди келе,
Норин-гъэле, Норин-гъэле.

Гьер сенгъ ю гьисд лоле шогьид.
Женг миберд хэлгъ, тегьер игид.
Эри дуьшме бири желе,
Норин-гъэле, Норин-гъэле.

Онгурбогъгьо — хэлгІэтюни,
Дусди хэлгъгьо — гъувотюни.
Дуьлшор бирет келе-чуькле,
Норин-гъэле, Норин-гъэле.

Бийт, бийт, дусдгьо гъуногъ,
Веройт ишму э гъэлей догъ.
Гуйге шегьер э кеф дес де,
Норин-гъэле, Норин-гъэле.

ШОГЬИР — ГЪЭЛХЭНДЧИ

Эри Монувэхь Дадашев.

Э тегьер буьлдурчин э догъгьой эн Кавказ,
Гуьнжунде мэгИнигьо, михунди гьер караз.
ТэгГрифменд мисохди дилбоши хэлгъгьоре,
Туь шори мисохди дусд дире угьоре.

Эри туь бу гІэзиз лепуьргьой эн Каспиш.
Нишоней Ватан бу догъ-дерей эн хориш.
Мигешди, эрк сохде эз Ватан эн хуьшде,
Э синей жовони ниетгьо туь дошде.

Ниетгьо, ниетгьо! Ки суьперд ишмуре?
Ки дегуьрд сие тов товуше чуьшмере?
Жовони, жовони! Чуь бисдо шорире?
Э жергей гъэлхэндгьо диреним шогьире.

Э унжош, э гъэд женг, э гъэриш эн гІэтош,
Сокити офдемунд, нуьвувьсдей дестонгьош.
ДуьлжэгІми бесгъуни туь хэлгъэ мидори,
Оммо туь, гІээзизи, некуми офдори.

**О, Кавказ, чуйн догъгьо, игид туь лол бири,
Э гъовхой азади эй Ватан жун нори.
Жилиде гъугъ догъгьо дуьгъ-дуьгъ гIэрс рихунде,
Эй шогъир эн хуьшде дердименд у хунде.**

**Не муьрди, не муьрди! У шогъир зинден.
Нуьвуйсде дестонгьо э лэгIэй хэлгъ дери.
Не игид, не шогъир евэхдиш нимуьруьт,
Э жергей зиндегьо жигере мигуьруьт.**

ЖОВОНИ

Жовони нидануь динж нуьшде.
Жовони, тегьер руьхь, гье гешде,
Хосдени сейл зере гьер лоре,
Лугьонте верасуь гIуьломе.

Жовони — рачини эри девр.
Жовони — гъувот ю гьисд чен бевр.
Хьуьрш ве эшгъ эеки бэхьс берде,
Э жофо игиди бурмунде.

Жовони — гешдени данани,
Гьемчуьн гьисд у хьэрмэхь недани.
Мозолменд мибошу у эвлод,
Ки гьисдге сабуьрлуь ве жоборд.

Жовони э космос веберде,
Шегьергьо, мэгIдонгьо вокурде.
Э торих комсомол целина
Дорени ярашуьгъ Ватане.

**Жовони бигьил дуй деш рачи,
Бигьил бу эй хэлгьгьо гьэлхэндчи!
Мегьилит бу довго ве беди.
Войгейму дусдини, муьгьбети.**

О, БИРОР МЕ...

**Хосденуым эз кон дуыл
 дешенуым сэхд хээрэй,
Гуюм ме, о бирор, сабуыр оф, ебо пой.
Туй эн ме бирори, дуь кумег екиним,
Эеки гьич иму четини нивиним.**

**Оммо туй бироре имбуруз ёд хундей,
Эри тэхд ве эй бэхд э дуьшме фурухдей.
Э дестин туьревоз мисохут э ме гьэсд,
Мисохут шорире, эз хун ме бире месд.**

**Туйре ми мидору дуьшмен ме тевесер?
Гоф мере э ёр ги, сох эй туй хуб эзвер:
Имбуруз э бирор мисохи хогьини,
Себэхь туйш э гуьлом нике руз нивини!**

**Те герек гьисдигьо дуьшмеш ки мидору,
Эри туйш кутэхьэ гуьмуьре михою.
Ме эзу эдеме дешенде сэхд хээрэй:
О бирор, думит сох, мизени пезде вой!**

* * *

Эри ме не хосдем не мол, не девлет.
Эзугьош зиёди номус не гъирьет.
Эри хэлгъ ме хосдем ники ве були.
Бегем гъич мисохут э ниет бэхили?

Ме бирем палутдор, дуьшмен ме сое.
Ме гешдем э гьер ло, сохди у вое:
Венгенуь, дануьсдге, доре эз бине,
Бисдоге ю веди палутдор не бире.

Шогъируьм нуьвуьсдем дестон ченд верэгъ.
Гьер гоф ме ниети, дилег эри хэлгъ.
Зиёдте нисди бэхд, сох, дусд, туь бовор.
Муьрдуьмге мимуну дестон едигор.

* * *

Пилтей шэгІм мисуху те руьгъэ деригъо.
Шогъириш мизигъуь те хэлгъ ю гъисдигъо.

Нихоюм е рузлеш зиѐди зигъисде,
Ме хэлгъсуьз мибошум герексуьз ве хэсде.

Хэлгъ мере эз жун ме зиѐдте хосденуьм.
Дестонгъой мэгІнире эй энубесденуьм.

Ме шогъир татинуьм, биней ме Дербенди.
Хушбэхди рузгъой меш э хэлгъ ме сэхд бенди.

Чуькле хэлгъ гъисдимгеш, де нисдим «сафарад».
Параменд, чум очугъ, хушбэхдим ве азад.

Хьофд дерьѐгъ, хьофд догъ дур дорени,
 дуьшме вэгІз:
Гуйге де э иму хьуьжетгъо ве сэхд бэхьс.

**Шиновит, шиновит, э дургъо сес мере:
Шогъире евэхдиш дуй деде нис бире!**

**Разинуым эз Ватан, разинуым эз хэлгъ ме.
Угъоре хосденуым сэхд гуьруым э гъэл ме.**

* * *

Эй шогьир, бегем туь жингири — дивоме,
Туь эдей пиш сохде эз асму думоне?

Эз хори те асму туь эдей нуьвуьсде,
Динжире, кейф-хэзе
туь эйчуь нис хосде?

Туьреш ки е деври,
э тегьер гьер инсон.
Бегем лап зиёди эз жуи туьш и дестон?

Кимигьо эз гьирогь дирегор шогьире:
«Уре дерд ве хэёл омбори», — гуфдире.

Кимигьо сохденуьт э шогьир руьхшежди,
Белкине у шогьир глэйб юре бурмунди.

Кимигьо сохденуьт э шогьир бэхли.
Эн ужуьр инсонгьо дуьл ишу пэхуьри.

**Эй шогьир, туь гьисди рэхьмедуьл, дананде.
Э дестон дуьл туьре э хэлгъьо бурмунде.**

**Гуютгу сад жире лоигъсуьз беде гоф.
Гьич нибу э гIуьлом чуьн шогьир бугьо соф.**

* * *

Дестонгьо, дестонгьо сер мере сохдейт гиж.
Шогъири э мувэхь нунушди, тегьер биж.

Э тегьер битмиши,
 бэхд мени шогъири.
Белкине у гъисмет эз деде омори.

Кими вэхд нуушденуым ме тэхьно,
 фикирлуь.
Увэхди ме ухшеш зеренуым э делуь.

Гогь дуьлшор биренуым, зеренуым ме шэггъэ,
Гогьяге — хьуьршленмиш, гешденуым ерэгъэ...

Песде ме нуушденуым серегъуз, гъэгьрелуь.
Тор буре чумгьой ме, тегьер руз — думонлуь.

Ебойге диренуым бур себэхь вокурди,
Думит дуьл эй шогъир шорире оворди.

Э тегьер шэх-шэхэ, фикиргьо рихденуът.
Ригагъош э ранг суьрх
рач ишуьгь доренуът.

Увэхди эркине хоригьой вилеет
Черх хурдуд э пушо рач геймиш э хэлгIэт.

Черх хурдуд дуьлшоре гIэилгьо гьюлебенд.
Нигьилим, инсонгьо, де угьо винуът дерд.

Черх хурдуд э космос игидгьой тозе девр,
Гьирмизи гIэелеме веберде деш зевер.

Руз беруз муьгIуьжуьз бурмунде инсонет,
Жофореш, мэгIниреш пур сохде эшгь муьгьбет.

Черх эдет хурденуът фикиргьо ченд жире:
Мегьилит э гIуьлом хэлгьгьоре венжире!

Бигьил бу муьгьбет дуьл,
чуьн гIэлем, эй дусди!
Э тегьер омборгьо, шогьиреш у гьэсди.

Черх хурдуд фикиргьо. Уёнмиш бисдорум.
Эз дорун эн дуьл ме мэгIнире восдорум.

УСДО

Эри Шоул Симанду,
шогьир — хоненде.

Э ёр мени у руз гьоми,
Эвир пур бу эшгъ хуьроми.
Ме бируьмгеш жовон гьеле,
Фикиргьой ме бируьт келе.

Дире эз дур, е пире мерд,
Теклиф сохде, э кин ю берд.
Суйфденбо эдем диреле...
«И кини бу?» — дуьл пуьрсире.

«Туй, балай ме аста-аста,
Гуйге э рэхъ дестон беседе?» —
Пуьрси эз ме, чуьн дананде,
Эз сер те пой хуб фегьм сохде.

«Дузи, кем-кем нуьвувьсденуьм,
Хуте бире ме хосденуьм», —
Зугьун эз г1эьб гье домунде,
Гуфдируьм ме э хоненде.

Бирден тегьер хэзинедор,
Тесбихь э дес, генлей очор,
Еки-еки дер вокурде,
Сур дестоне у бурмунде.

Мугьом зере зирзугьуни,
Энгуьшдгьоре шумордени.
МэгІэнолуь келме-келме,
Е ченд мэгІни хунд эри ме.

... Э пушой ме бу келемерд,
Чуьн палутдор, муьхькем ве желд.
Тегьер жовон эшгьлуь михунд,
Муьгьбет дуьле у мибурмунд.

Ошугь Шоул — Шоул бондур
Э гІоширгьо нигуьрд хотур,
Гофе мизе шогь э сифет,
Эй косибгьо у бу гьэлхэнд.

Мере дори у тербие,
Чуьки фурмуш нибу дие.
У доригьо шогьире эшгь
Изму хунде эри эн хэлгь.

ГОФГЬОЙ БЕБЕ

Хун, балай ме, генедеш хун.
Нэхундеки кес нидуь нун.
Нэхосдиге туь хорире,
Ки мечинуь песг мэхьсуьле?

Э гІэили вози сохдей,
Хок хориреш э дес гуьрдей.
Изму, кук ме, эдем дире,
Эз хок сохде туь негире.

Гуюм эй туь ме гьейсгІэт
Гьемишелуьг е несигІэт:
Белкем бебе эй туь їди,
Оммо эй ме туь эвлоди.

Не зигьисди инсон ебош
Не ни зигьуь э биївгьош
Мейво, мэхьсуьл эн хорисуьз,
Ме не туьниш пучим усуьз.

Туь, балай ме, кук ранжбери.
Э туь имид бирем гьони.
Эз хундеи сенигІэткор,
Мивогошди руе дигьбон.

Оммо инжо, э гъэд шегьер,
Эдей гешде мейму тегьер.
Эз шэфдгьошуш офдей гІэзор,
Бегьем бирей туь бедмозол.

Гъэгьр омогеш, мигуюм ме,
Гьелелуьге гьисдуьм бебе:
Не э шегьер, не э дигьбон
Нисди герек небуд — жовон.

* * *

Гэсб туь юргэ бисдогеш,
Э у мебош туь имид
Ве мегуки туь генеш
Гэсби гэвот эй игид.

Шимшил туь тиж гэсдигеш,
Э уш мебош туь имид
Ве мегуки туь генеш
Уни гэвот эй игид.

Ватан ве хэлгь — гэвоти,
Э угьо бесд имиде.
Тэгрифмендиш, гэдоти,
Ватан сохде игиде.

* * *

О, догъгьой садсали,
Ишмуре сабуьри.
Дирейтгеш девргьоре,
Зэхм, ярай хэлгъгьоре,
Дит винуьм е хэбер,
Нисдитге лол эгер?
О догъгьо, месд бирейт,
Хун, эрэгъ гьенжирейт.
Бешгъэи нихундит,
Е тегьер мохурдит:
Рэґиет — бэхдсуьзе,
Муьлкедор — рэхьмсуьзе.
О догъгьо, шогьируьм,
Меш шогьид эн девруьм.
Энжэгъ лол нибошум,
Сэхд уёгъ мибошум:
Эй хэлгъгьо — гьэлхэндчи,
Эй девргьо — хэберчи.

ЗИНДЕГУНИ

**Зиндегуни, э чуй бемзер
Мибу сохде туьре гьони?
Зиндегуни нирав эз сер,
Невинире гьич четини.**

**Дирем э сер лепуьр шаргьо
Чуйтам инсон женг бердиге,
Гогь зофруво, гогь зеверо
Э сер шаргьо мивешендге.**

**Жун ширини, дануьсденуьм.
Гюв дер'егьеш дивэгл юни.
Э у бемзер ме сохденуьм,
Зиндегуниш э гьечуни.**

* * *

Гуьлгьой васал пар-парленмиш сохденуьт,
Вохурденге сер себэхьн чуьшмере.
Говгьой чойгьош, зуьм-зуьм доре, хунденуьт, —
Угьо, екиш хош нисохут дуьл мере.

Луьп-луьп зере чуьшме сухдге э асму,
Дуьл герм нибу, диеш хиник у бире.
Астарепок, товуш доге менг изму, —
Угьош гене хош нисохут дуьл мере.

Серсебэхьн, вэхуьшденге ховолуь,
Ме хосденуьм туьре, хэлгъ ме, вохурде,
Тегьер чуьшме, тегьер гуьлгьо — зёвлуь.
Туь, дуьлхоши, эшгъ шогьире вокурде.

НЕРМЕ ВОРВОРИ

**Надутьшмендлуь, надутьшмендлуь овори
Нерме кулок эн васали — ворвори.
Сад жуър этир буй гуьлгьоре оворде,
Софе хушбуй эвр гьоворе пур сохде.**

**Тегьер гӀэруьс геймише тен овори,
Нугбегьери эн васали — ворвори.
Гуйге эз хов хэбер сохдей гӀуьлме,
Шори ве хьэз туь овордей эй гьемме.**

**Белкем гьисдгеш нике хэбер ворвори,
Белкем эз ёц эн севгили овори.
Э арт энур, белкем дере вокурде,
Руй хуьшдере севгил э ме бурмунде.**

ВЭХД

**Туь, вэхд, эдей тэгди сохде, —
У гьисд эн туь сэхде гьонун.
Эз гьуьмуьр ме салгьо берде
Ве хосдени зуте дуьм жун.**

**Туьре хуно, тэгди сохде,
Мэгнигьоре нуьвуьсденуьм.
Гьер риз мэгни гьуьмуьр мере
Дураз соху ме хосденуьм.**

* * *

Тегьер юргэ чопологъ,
Вэхд эдее вирихде.
У нис хосде бу гъуногъ,
Мескен зенуь эй хуьшде.

Дешендуьмгеш ме аркан,
Гъич нидануьм поюнде.
Вэхд мигую: «О недан,
Туьреш эдем ме берде!».

* * *

Э астара мичарусдум,
Э синей туь миверафдуьм.
Чуьн е ригаз мибисдорум,
Э гъэд дуьл туь мидарафдуьм.

Бурмундумге гьинорменди,
Белкем э ме чум донори
Ве увэхди э ме муьди,
Гъэзизе ёр, туь бисдори.

* * *

Э дерей дохьори поисдем,
Гужлуьи энуре ме хосдем.
Э гъирогъ океан биреки,
Хьуьрш юре ме хосдум гьееки.

Чум мере донорем э асму,
Э унжо жигей ме гьисд изму.
Ененге е ригаз эн чуйшме
Хосденуьм согъ г'уьмуьр бошум ме.

* * *

Мегу, дусд, хьовир туь недани.
ГІэресох — уки жинс садани.
Эз шогьир межу туь гьич гІэйбе,
Расде гоф эри шефд гьисд зуьгІбе.

Белкем туь шинирей овозе?
Белкем ёд фуьрсори когьозе?
Мебош, дусд, туь бикеф негьогъи,
И гІуьлом энжэгъ гьисд синогъи.

* * *

Бэгэ гожиз ме диренге,
Пуьсиренуьм чуй дердиге.
— Эйчуй, инсон, туй пуьсире,
Э сур дерд ме туй расире?

Лэглэре ме нивокунум,
Чуьнки э гьэд эн глов деруьм.
Бигьил чару дерд ме э глэрс!
Нихоюм ме дерде эй кес.

БОВОРИН ВЕ ИМИД

**Боворин, боворин, генедеш боворин!
У гьисди нишонеи ологъой бирори.**

**Боворин миё бу инсоне эеки.
Боворин, тегьер нун,
гьеммере гереки.**

**Боворин ве имид софе гоф эн дуьлуьт.
Те инсон гьисдигъо,
угъошки мизигъуьт.**

**Боворин ве имид нисдуьт гоф худон.
Дин уре, дуьздире, эз дес хэлгъ восдори.**

**Одоми, гешдуьгъо е гьисмет, е бэхде,
Боворин, имиде, чуьн кумег, у вихде.**

**Четини ве дердгъо инсоне бисдогеш,
Боворин ве имид доренуьт дуьл генеш.**

Миёв вэхд, миёв руз эн гэсмeт соймиши,
Те увэхд имидгьo бирeнуьт дуьлхоши.

О, нэгI, нэгI!! Мегуит те гэсдгьo бишэгIри
И дуь гоф гэмише кумег хэлгь гэсд егIни.

Азади гэч ниёв гэ лoво хосдигеш,
Имиде туь бeсдe, сабуьрe дошдигеш.

Э гэвхой Октябрь боворин хэлгь бeсдe,
Мидануьт дуьшмeнe эз куьк ю венгeсдe.

Эриму — догьлуьгьo у бири нишoнe,
Пиш сохдeйм эз догьгьo, чуьн думон, бeг — хoнe.

Имугьoй боворин вe имид жофoи.
У эйму исэгIэт эжигей худoи.

Боворин эн иму э хори Ватани,
Мозолмeнд зигььсдe э улкей азади.

Партия — гIээзизи, э туьни боворин!
Э бeрдe рэхьгьoй туь имиде бeсдeним.

Фикир мe гэчини: тe нефeс пeсини
Э диeш хубигьo имиде бeсдeни.

ИХЪДИБОРИ

**Э гуьзелгьо нис гуьнжуьсде дургуни.
Хуби дошде ихъдибори екире.
Чуь сохдембу э туь, гуьзел, негуи?
Пузмиш сохдей ихъдибори имуре.**

**Бигьил бошут хосдегоре дусдгьо сад.
У дусдгьоре беде дуьшме сохде рад.
Овозере овордегор гердо чат!
Ме соф дошдем ихъдибори имуре.**

**Чуьтам дуьле ме лов сохде бурмунум?
Хуте нисдуьм билоиггэ гоф гуюм.
Дуьл эн дуьшме шор бирере ниhoюм.
Муьхъкем дошдем ихъдибори имуре.**

* * *

**Муьгьбет дусди эз шоробиш гужлуьни,
Нэхурдеки серхуш сохде у бивэхд.
Том эн шороб эгъуьл сере бердени,
Оммо муьгьбет дуьле есир гуьрде сэхд.**

МЕНГ

Ковре булши ала-ала,
Геймиш бире, ёр оmore.
Эз ме гъундуър э буй-бала,
Шохъонгуми у оmore.

Шев те себэхъ не хисире,
Э песою ме гешденуъм.
У эз ме гъич нис пуърсире:
Эйчуъ гъечи ме гешденуъм.

Воисдени бошум ме куънд
Эз килчее чигърет суърхи.
У эз ме дур ве гъисд буълуънд,
Ме э хори гъисдуъм эхи.

Э унжигеш ме мивером,
Тегъер эн гъуш зере гъэнет.
Эшгъ дуъл ме гъисд космодром,
Гъувот меш гъисд келе муъгъбет.

* * *

О чойгьо, ишмунит эри ме сазанде,
Гьемиге дестонгьой мэгIнире гуьнжунде,
Тегьер бэхш, ээ дорун эн догъгьо овурде,
Доренит хэлгъ мере гIуьмуьрлугъ эй хунде.

* * *

Тегьер воруш гьеминони,
ГӀэрс рихунде, зери гирошд.
Меш ки, тегьер хок эн хори,
Месд не бирем, ёр ме, вегошд.

Э гъэд эн хов ве эврен
Воисдени туьре дире.
Эзу ми дуьл оворей?..
Хунейменуьт догъ ве дере.

Муьгъбет мере пэхьни дошдем,
Тегьер чумей бегьерлуь дор.
Тум энуреш туь ки кошдей,
Бегьер энущ эн туьни, ёр.

ПОИЗ

Э ранг суьрх эз доргьо велг,
Туьртуьр бире, эдет рихде.
Гьер велгиш гьисд тегьер эн менг,
Хориш эзу ранг вегуьрде.

Дириритге сутун эн дор
Хэлгэт тене фушендеки,
Гуйге эз кул венгесди бор,
Селт гьэйгьусуьз ве сертики.

Оммо салгьой гьуьмуьр нисон
Бейхэбер зу гиросденуьт.
Тегьер доргьо бире хэзон,
Энжэгь сертик нис биренуьт.

* * *

Мивенуьшуьм тегьер г1этлуь э зуьг1бе,
Э гьисмет ме зу расире хосденуьм.
Эйчуь, гьисмет, дур вирихде туь эз ме?
Э рэхь туь ме жуне доре хосденуьм.

Э сер догъгьо ме мигешдуьм, чуьн бейгьуш.
Нипоюнут мере эз рэхь сайл — воруш.
Бур себэхьи, рэхь мере туь сох товуш.
Гьисмет мере гешде, офде хосденуьм.

Кешируьтгеш сад пердегьо э чум ме,
Бисдорумгеш э рэхь зну чулеме,
Ме догьлуьнуьм, нисд песово рэхь эй ме,
Э арт гьисмет ме расире хосденуьм.

ЕР МЕ РАЗИ НЕ БИСДОГЕ...

Ёр ме рази не бисдоге,
Мере дуълхуърд вогордундге,
Шуъл мибу пой, шуъл мибу дес,
Ниведилов эз бугъоз сес,
Чум тор мибу, нивинуь кес.

Ёр ме рази не бисдоге,
Мере дуълхуърд вогордундге,
Черх михуру хори-асмуш,
Мигешдуьм ме тегьер бейгъуш,
Г|этош эн дуъл нибу хомуш.

Ёр ме рази не бисдогеш,
Мере дуълхуърд вогордундгеш,
Гене имид ме мибесдуьм.
«НэГ|», — гуфдигеш довом мидуьм
Ве э рэхь ю чум миденуьм.

ТЭХЬНОЕ ГЪОЗ

Тэхьное гъоз э руй эн глов
Е рач эдей зере симов.
Сипре хэлгIэт э тен вери,
Тегьер жейрон герденюни.

Гуйге глов лос, нис жуьмуьсде,
Гъоз э руй ю эдей жесде.
Э иловле чум донори,
Белкем дусд ю не омори.

Ярашуйгъ чул, раче буьнуьш,
Зинде сурот э пушой туьш.
Гьечу шекуьл веди бире,
Дуьл одоми вероморе.

Э ивэхди э чум овчи
Вохурдени гъоз э гьечи.
Э дуьл овчи миёв ми рэхьм,
Нивенуьми э гъоз у зэхм?

* * *

Мебош сурул, инсофе дор, эй жовон.
Дуъл ме эй туь эдей сухде, бейгумон.
Эглен бире пешмунини эй инсон.
Дуьндуьрмиш сох, дуъл духдери гоф дошди.

Тегьер догъгьо буьлуьнд бирет дерд сине.
Гъэм ве хэёл нисе гъишде хисире.
Туьре дире, воисдени пуьрсире...
Дуьндуьрмиш сох, дуъл духдери гоф дошди.

Туь нисдигеш гъеле эй ме соймиши,
Фикиргъой ме гъисдуьт энжэгъ дуьлхоши.
Белкем, жовон, гъисмет кесгьо мибоши...
Дуьндуьрмиш сох, дуъл духдери гоф дошди.

СЕБЭХЬМУНДЕ

Себэхьмунде тозе рузе
Зинде бугьо сохде гузет.
Миофими гъэйгъусуьзе
Э тозе руз небу ниет?

Еки эз хов хэбер мибу,
Эз гъэлпи дуьл бед хов дире.
Чум вокурде бире пешму,
Хов винуьгьо севгилире.

Э гъэд эн хов, бирени вэхд,
Тембел келе падшогъ бире.
У вэхуьшде эз сер эн тэхд...
Пишнеире э чум дире.

Гъэиллегьо себэхьмунде
Хове фурмуш зу сохденуьт.
Шоре вози, нубохунде
Э дуьл дери вэхуьшденуьт.

**Шогъириш ки эз хов хуьшде
Себэхьмунде хэбер бире,
Нике метлеб э дуьл дошде,
У гуьнжунди и мэгIнире.**

* * *

Бэгъдовой эн ченд сал вогошдем э хуне.
Эз дури диренуым эз товгьо нисд дуре.
Совугьой духдергьо екиш нисд э билогъ,
Поисди, тегьер лол, тэхьной дор гъовогъ.

— Жугъоб ди, жугъоб ди, гъовогъдор, туь мере?
Эжи дигъ, эжи ёр? Гу винуым гьеммере?
— Зимилерз шувунде, дигъбоне суьперди.
Ме мундем э инжо эй доре шогъиди.

— Песг ёр ме, гъовогъдор?!..
— Ёре ми пуьрсире?
Негъогъи туь, жовон, эдее терсире.
Тозе дигъ зофруни, унжиге туь фууро.
Энжэгъ ме мимунум, чуьн бейгъуш, э сэхьро.

* * *

Э ер ме оmore у рузгой жовони,
Э далдей гвогьдор, э же бу серини,
Вохурде эеки, мисохдим меслэхьэт,
Муьгьбет дуьл жовони мибисдо рач рэхьэт.

... Имугьгой, гиросде эз пушой эн у дор,
Пуьрсире хосденуьм эз лоле гвогьдор:
— Эри чуй шивгьгой туь гьечи зу хуьшг бирет,
Эз хурег эн хори рагьгой туь месд бирет?

О, муьгьбет соймиши, туьре нисд гьич пири.
Согь гуьмуьр нибошум ме эз туь сурои.
Туь, муьгьбет, нисд хумне э пире гвогьдор.
У дориш шогьиди, эй муьгьбет едингор.

★ ★ ★

Э тегьер леш солдат, гъвогъдор офдори.
Чолеки шенде бомб э биней эн дори.
Екем дур хъовирме дуъл ю селт поисди,
Гъуъл зере хун эн у э новур чарусди.

Векендуым гъоврере э гъиругъ келе рэхъ,
Дезеруым е шиве э серней эн хъэрмэхъ.
... Бисд пенж сал гиросди, шив бири лап келе.
Гъвогъдор эй солдат изму гъисд нишоне.

★ ★ ★

Гъвогъдор лап э гъугъ вебердгеш шогъире,
Ворвориш менгенуь, тоб нидуь тикире.
Желгъэгъой гъвогъдор э гъэмиш ухшеши,
Э тегьер уълуьгсуьз гъэд энугъонгъуши.

Чендгъедер вебердге шогъире хэлгъ гъуьндуьр,
У муьхъкем мипою э тики ченд гъуьмуьр.

* * *

Асму гирисденге, рихундени воруш.
Увэхди, гъовогъдор, бирени туь хомуш.
Велггой туьш биренуьт тов-тови, хэндеруй,
Сереш туь тик гуьрде, э тегьер такабур.

Гуйге туь шор бире, э тегьер кимигьо,
Могъбули эн кесе диренге э чумгьо.

* * *

Гъовогъдор, гъовогъдор, туь гердош деш
гъуьндуьр!
Хосденуьм эри туь дураз бу деш гъуьмуьр!
Нуьшуьгу э гъугъ туь буьлдурчин гьер себэхь,
Эй хунде мэгIнире эй шогъир бу хьэрмэхь.

Михуним, эшгъ мидим одоми жофоре,
Пур сохде рач овоз софе эвр гъоворе.

* * *

Гъовогъдор, гъовогъдор, верафдей тик зевер,
Поисдей туь гъуьндуьр эз дигъбон ве шегьер.
Гуйге туь поисдей гъэреул эн хэлгъгьо,
Гъемиге нишоне эй мескен инсонгьо.

Эжигей гъовогъдор хосденуьм поюм ме:
Эй хэлгъгьо гъэреул, эй шегьер нишоне.

* * *

Ме туьре, гъовогъдор, э тегьер ёр хосдем.
Эри туь эшгълуье мэгИнигъош нуьвувьсдем.
Кими вэхд эз дес туьш биренуьм сэхд гIоси,
Эз сер тик, келегед биренуьм бирази.

Мебош туь такабур, гIэребир туь бош гъэд
Ве сер зе э хэлгъ ме, данки уш гъисди бэхд.

* * *

Гъовогъдор, гъовогъдор, шивите буй-бале,
Хосденуьм эй дире э буй туь севгиле.
Бигил бу севгили рач гъуьндуьр, сутунлуь.
Ме уре эз гъэриш гъозоргъош мивинуьм.

* * *

Гъвогъдор, мигуьнжи эжигей сенгъ гъовре,
Мибоши э унжо эй шогьир нишоне.
Чуьн глэрс ёр тар мибу велггьой туь эз думон,
Шев ве руз тегьер шэглм мисухи э шэглмдон.

* * *

Гъвогъдор ве мэгІни нисдуйтгеш ухшеши,
Гъвогъдор рачини, мэгІники — дуьлхоши.
Угьореш гъонуни — гъонунгьо журуют:
Гъвогъдор пуч мибу, мэгІнигьо мизигъуьт.

* * *

Эз расдиш, гъвогъдор нишоней дусдини.
Гъвогъдор коругьо гъуногъэ хосдени,
Эз дури бурмунде: «Хуней ме инжои,
Эй мигьму биёвгьо гъопуй ме хьэрзои».

* * *

Гъвогъдор, туь хунде хуьшдере дананде,
Энжэгъ туь эз доргъо гъуьндуьри эз гъемме.
Гэдоти келегед хуьшдере бурмунде,
Эри эн бегьерсуьз у гьисди нишоне.

* * *

Е пара инсонгъо зу дегиш биренуьт:
Э ю сарф сохутгъо, э у сер зеренуьт.
— Бегем туьш, гъвогъдор, э тегьер инсони,
Эже гуж кулок гьисд, э у сер зерени?

ШОРОБ

* * *

Бегем туь бирори эй шогьир?
Кими вэхд сохденуьм фегьме вир.
Увэхди э кин ме оmore
Муьгьбет дуьл, чуьн шороб, эшгь доре.

* * *

Дедей туь надуьшменд, бикен.
Хэгьер туь раче сер, ширини.
Туьреш ки гьизмише сикен,
Хьэрмэхь туьш гьемише кефлуьни.

* * *

Шороб гьисди, тегьер фолчи:
Суьфде темэхь ве эшгь мидуь,
Песде бире, тегьер овчи:
Бирден уре мивенгенуь.

* * *

Дуьшме доге э туь пейле,
Э у пейле чум медени.
Сабуьре дор екем гьеле,
Э сифет ю сэхд чум дени.

* * *

Шороб лоли, гьеми сурдор.
Песг туь эйчуь, гьенжирегор,
Бире эшгълуь, песде лэгълэгъ,
Э арт селт лол, руьхшенди хэлгъ?

* * *

Тегьер э руй шороб белгъэм,
Э сер дуьл ме дечирем гъэм.
Угьо туьре ме бэхш нидуьм,
Туь хосдиге, дуьл ме мидуьм.

* * *

Веги, дусд ме, веги пейле.
Мегу бирейм эз гуьмуьр пир.
Гьенжим шороб, гьенжим гене,
Дур бу пири эз кин шогьир.

* * *

Дин шоробе сохди «хъэрем»
Во гьемнге сэхд гъэдэгъэ.
Оммо эзу Омар Хайям
Дерд вир мисохд, мегуьрд эшгъэ.

* * *

Овурдегор туьре хъэсуьл
Егъин суьфде серхуш бири.
Имугьойле, тегьер мэхьсуьл,
Эз тум зими бегьем бири.

* * *

Дин шоробе сечмиш сохде,
Шороб дине нис шинохде.

* * *

Дердименде — дерд хьэл сохде.
Ичкухуре — ичку куьшде.

* * *

Туь э тегьенг ухшеш мезе,
Чуьн бегьер ю бош туь мезе.

* * *

Недеригеш э суьрхэ гьоб,
Рачи межлуьс туьни, шороб.

* * *

Э гьоб хуьшде шороб лоли,
Э гьоб иму лап битоби.

* * *

Дивучигьо бисдогеш сад,
ШэгIре шороб бурра асант.

* * *

Чуьреки нидани гуфдире туь ишор,
Гьенжире шоробе мисохи туь ошгор.

* * *

Кем-кем гIуьмуьр, тегьер пейле пур бире.
Оммо бирден эйчуь тигьи у бире?

* * *

Сенгъ эн куърпи бире хуби,
Сенгъ хуней шефд бирейнжо.
Куърпи гьисди эн жэгІмети,
Хуне энжэгъ эню бижо.

* * *

Ченд садсалгьо дуь дохьори
Дур поисдет дуь эз еки,
Не доретгеш дес бирори,
Гене куърпи сохд кумегі.

* * *

Куърпи гьисдгеш
сэхд ве муьхькем,
Эгер гьисдге у эн дуьшмен,
Гене хуби мугьоеи,
Белкем эй туь михэнеги.

* * *

Эри асму ве эй хори
Воруш гьисди тегьер куърпи.

* * *

Эри дуь дуьл эн жовони,
Муьгьбет тегьер эн куърпини.

* * *

Куьрпире вокурде четини,
Уре лов эй сохде асанги.

* * *

Рэхь вокурде э эвр асму,
Куьрпи бири ракет изму.

* * *

Ме хэёл сохденуьм: ологьой нисони
Э куьрпи келе чой ухшеши зерени.

* * *

Эз сер куьрпи ве эз зир ю
Гироругьо еки нибу.

* * *

Куьрпи э кул эн нуькере
Гьисди, чуьн глэсб, егьер зере.

МИРОД ДЕДЕ

'Нисди инсон бу гэйгзулуй, чуын деде,
Дерьёгь дердгьо уре битев суьперде.
Гуфдиренуьт э у товун э гээд хэлгь:
«Дуьл деден бире муьхькем, тегьер сенгь».

Кулок — зуьгIбе суруж сохде сенгьгоре,
Шаргьой дерьёгь чат сохденуьт угьоре.
Дуьл дедере гьич вэхд нибу винире,
Гене деде балагьоре дуьл доре.

Ники бала — у эн деде мироди.
Хушбэхдишу — эй дерд деде ведоди.
Э арт гIуьмуьр энжэгь е бэхд михою:
Балагьоре э метлеб дуьл расуну.

ЧУЪРЕ НИБУ ГУФДИРЕ?

Чуъре нибу гъич гуфдире,
Э кеф инсон дегмиш бире?
Эгер гъисдге у дердименд,
Мегуит гоф соегъ руъхшенд.

Эгер гъисдге эз эгъуъл гъит,
Небу эзу «недан» гуит.
Эгер гъисдге бед ичкухур,
Медит тэҮриф: «Шороб гъисд хуб».

Небу гуит э ён гисне:
Мезелуь бу гюш дигъине.
Оморигеш бивэхд гъуногъ,
Мешенит гоф охмур-домогаь.

Небу э кин сенигIэткор
Гуит усол гъисд сохде кор.
Нис гуьнжуьсде серкуш зере,
ГIээоб доре дердежере.

Нибу сохде хэлгэ гIэйблуь,
Уре шогъир гъич тоб нидуь.
Дердгъой хэлгъи — дердгъой менуьт.
БишэгIр сохде гъэгър мере туьнд.

п о э м а

МУЪГЪБЕТ БОГЪБОН

Эри Давидов Севи — эз
колхоз «Дружба», ш. Дербенд.

1

Хун, хун туь, шогьир, нуьвуьсде дестон.
МэґИни ярашуьгъ доре э инсон.
Белкем бисдогеш эри туь жофо,
Миё офи туь гуьнжое гофгьо,
Бугьо лоиггьлуь э келе усдо,
Богъдор онгури тэґрифи дусдгьо.
Гьисдгеш эз гьуьмуьр екем у келе,
Нишон бурмунде э кор э гьемме.
Салгьо э жофо гирошдет омбор,
Гене эшгъ энуну хуьрд нисди эз кор.
Гьер сал дорени буьлуьнде бегьер.
Бегем жофосуьз бире и тегьер?
У нисд агроном, не хунди бегьем.
Энжэгъ кумег ю гьисд эгьуьл ве фегьм.
Ишму, хундегор, гьисдитгеш хуте
Дестон эй муьгъбет соймиши хунде,
Бегем гьич жофо муьгъбетсуьз мибу?
Усуьз сохде кор гьич вэхд соф нибу.
Дирем чендгьоре гьэґгьусуьз бире,

Коре эй хуьше юк гIуьмуьр дире.
Нибу э угьо игид хэлгъ бемзер,
Бири у вердиш э жофо гьезел.
Рачи улкеют эзуни желдгьо,
Рачи дестони жофой эн угьо.
Эдем нуьвуйсде дирей чум мере,
Эдем сер гуьрде поэмай мере.

2

Миглей поизи. Зерд бирет велггьо.
Гуйге ранг чуьшме вегуьрдет угьо.
Эдет биренуьт кимигьо хэзон,
Гуйге офдори э богъгьо гIэзор.
Хэвлет ижире богъгьо кем бире,
Тейте богъ бурра, еде бил зере.
Оммо бригадир шасд сеи Севи,
Суке пойвоку э пойгьо вери,
Эдей гешдени исер-усере,
Гуйге сэхд гьуллугъ гьони гьисд уре.
Хэёл сохдени лап хубе вэхди,
Эри гIов доре гереки жэхьди.
Э сер эн бере варафде тэхьно,
Песде пура эрх гIов мидо хьэрзо.
ГIовчи у норе, гьэдэгъэш мизе:
«Шевиш мипои, туь нисди тозе».
Оммо э и мерд дери е хос'ет,

Коре мисоху, нидуь мэгІлуймет.
Кордан гІэдоти мисоху сессуьз,
Божэхь дешенде, те сохде фегьмсуьз.
Эз расд, хэбердор бирегор зуте
Шивен мизеруьт э ён келете:
Севи богъгоре бивэхд гІов дори,
Еде берегьой гьеммере бурри...
Гене кимигьо гуфдурут эзу:
«Омбор мевидов, тирох дура зу!»
Еки гъэгьрелуь зерени серкуш:
«Эй пир, мибоши туь эхир хомуш!»
Дузи, эз гІуьмуьр у жогьил нисди,
Екем денуьшде, лэгъэриш гьисди.
Бегем э гІуьмуьр, лэгъэри кор ве?
Нисе хисире, вир сохди хове.
Фикир ю гьисди э кор жэгІмети,
Эри дануьгьо бегьер гьир'ети.
Тозе агроном бейхэбер бугеш,
Екем фикир сохд чуь жугьоб дугеш.
«Бегем усдогьо сохденуьт гузет
Буйругь келере? У нисди лезет».
Гьечи доренге агроном жугьоб,
Тегьер эн кесу, дарафдуьт э гьоб.
Оммо те сохде угьойге хэёл,
Севи богъгоре дорени зу гІов.

Эглен несохде, глов доре бэгъдо,
 Э де коргойгеш э пушо мофдо.
 Оммо хори богъ биребу пембе,
 Гуйге дешендет э хори лембе.
 Изму богъбургъо сер гуьрдет коре,
 Э ён гьер усдо жогъиле норе.
 Кими жогъилгъо дарафдет тэхьно,
 Хуьшдере хунде бегъеме усдо.
 Усдой богъбурри нибошу хумне,
 Тегьер доллокгъо сере эй чире.
 Чуьтам гъэиле дошдеге деде,
 Миё у дануь тегъенге дошде.
 Гъувот тегъенге, э жинс ю гуьре,
 Усдо дануьсде, увэхди бурра.
 Оммо бригадир мибисдо лап шор,
 Дире жовонгъо сохдеи хуб кор.
 Эгер миофдге кемсуйги кембиш,
 Э вэхд эн хуьшде несохде гъимиш,
 Тиге мушаре медешенд эз гъоб:
 «Дениш, балай ме, мебош гъич битоб.
 Эри эн усдо суьфдеи ерэгъ
 Тиге мушари, нисохи эрэгъ».
 Гене мигуфди: «Пуьрсире гъэйб нисд.
 Игид богъдори Овшолум куьнд гъисд.
 Э гьер тараф туь усдогъо деруьт,

Гьелбет, рафдиге кумегиш мидуьт».
Ижуьр Севире гьисдигьо сабуьр,
Дирем текгьоре э согъэ гьуьмуьр.
Эри гоф сохде сэгъэти зурбо,
Коре бурмунде хьозури ченд бо.
Оммо хьиллекор эй ю бу дутьше,
Тегьер эн булут э пушой чутьше.
Е руз мивинуь эзунни еки
Эдей сохде хьуьрш, сикелеш соки.
Эри эзунни жугьоб бу кутэхь:
«Э кор нибоши туь эйму хьэрмэхь».
Гуюм дузире, ме бирем шогьид,
Чутьтам и корсох нифригьо бежид
Мерде мисохдге: «И пир.., ве диеш!!...»
Рихунд э инжо ченд гофгьо генеш:
«Вэгьдой пенсия биреки жиге,
Уре чуй дери дие инжиге?!..
Ебо гуьрдлеме бисдоге кура,
Расей энуреш мигьнлим бурра»,
Хомуш биренге, гуфдурум песде:
«Гьелбет бригадир коре соф хосде.
Кор туь небири эз дуьли энун.
Чутьтам ме гуюм у гьисди зобу?»
Э ме вохурде бэгьдовой ченд руз,
Мугу гье и кук: «Бригадир бу дуз.»
Шинре игьоре, жофореш дире,
Мугум: «Песг чуйтам туь довом доре?»

«Дузи, балай ме, — гуфдире эз ме. —
Ежуър нис бире инсонгьо гьемме.
Жэггьо лугъонди дер'егье гешде,
Оммо инсонгьо чуъжо хуб гьисдге.
Бегем мидебу э гъэдуър гьоми,
У гъуш не дирe зимисду гьони?
Бегем гьовой бирени софо?
Миё темиз бу кешире жофо.»
Ини у войге деригьо э дуъл.
Ини у дилег э согъэ ггуьмуър.
Вэггдо мибисдо моисд сэхд мере
Сохим меслэхъэт, гуш дорум уре.
Ггэдот шогъири, эз дирe гъэйри,
Гофгьош вечуьнуь эз усдой кори.
Гъечи у гьемин, несохде тэггди,
Гуйге недери э дуъл ю жэхъди,
Гофе мигуфди, пеймунде ченд бо,
Гуйге у эзвер сохдеге нубо.

4

Тегьер гъуччигьо э домой гьопу,
Дере зимисду куфдембу зобу.
Согъэ орине мибисдо тариш,
Воруш поизи миомо гъэриш.
Куьгьне богъгьои, тегьенг сигъ вери.
Эри бил зере одоми кеми.

Мошин э инжо нисоху коре.
Эри белчигьо гереки чоре.
Кими жовонгьо э завод рафдет,
Е ченд эришу сениг'эт офдет.
Инжо бригадир домунд э фикир.
Терс ю бу омбор, небошу ю дир.
Тегьер келете мигуфди гьер бо:
«Кем-кем рядовой дешеним богъгьо».
Чуьнки э кор богъ эз гьемме четин
Эри колхозгьо бу зерей эн бил.
Оммо кимигьо мисохдут гьони
Эз гъэлп дуьл ишу пэхуьре шори.
«Гьери имугьой хуьшдере бурмун,
Эз дес меровге хорире жумун».
Кеме гоф небу э песой игид.
Угьош хьэл мибу э тегьер жилид.
Гъэйгъуй бригадир деш зиёд бисдо.
Бегем г'эьб нисди пес муну усдо?
Э ён агроном себэхъ зу сери,
Офде хэвлети, диromo Севи.
«Шинов, балай ме, одомиш офдем,
Дегъ руз зиёди кореш сер гуьрдем.
Энжэгъ шевхиси мибошу кумег,
Кореш мисохим э товуш эн менг.
Расди хосденуьм хунере ремонт
Эри хэлгъ сохим, зигъуьт е бобот.
Кинле ки норейм, хьуьзуьмиш гьисди.

Михътож карасди де екиш нисди.
Тозе газетгъош берденуьм эйшу,
Нисдуьт бирази, хуби кор ишу».
Чуьтам несоху келете шори?
Чуьтам мигуют у гьони пири?
Тейте жогьилгьо жуьмуьсде гьеле,
Севи сер гуьрде эй зере биле.
Оммо е гӀэдот э колхоз дебу,
Гофгьо мисохдгеш э песой эну,
Гене мегуьрдуьт эз Севи нишон.
Бегем хубире нивинуь инсон?

5

Тегьер эн гӀэруьс мигуи геймиш,
Бурмунд хуьшдере рузгьой васалиш.
Гьемме сохдегор зимисду эз сер,
Темиз мисохдут хунере ченд жер.
Эз расд мигуи сохдетге игърол,
Э же рафдиге мивини и хьол.
Богъгьой онгуриш гьонилей хушруй,
Тегьер эз гьугьэр миомо рач буй.
Тегьенг бирэхьне мибисдо веди,
Савзе партале гузети гьони.
Доргьой бодони сохдетгеш тӀгӀди,
Тегьер шогьдогьги килэхь ю веди.
Оммо биригеш четини эз сер,

Гьеле нисд хилос эз боле бегьер.
Нибу нмиде беседе э гьово,
Белкем бее зе эёзе шевгьо.
Бегьсм пур бири чуьмегьой тегьенг,
Эри энунн жофогьо ве женг.
Севи э гьер ло, э тараф кулок,
Мино хьит'ёти луйгегьо ве шох.
Гирошд хиники эёзе шевгьо,
Пенже вокурдет суьфдеи велггьо.
Измэ эй боггьо зиёдте терси,
Эри тегьенггьо г'эзоргьо весси.
Салгьо бирени гьово хуьшг мирав,
Кимн салгьойге рихдени гье сайл.
Хуьшгиш болей, воруш деш зобу,
Бивэхд омоге бегьер пуч мибу.
Гуйге э дуьл ю расири зеде:
«Белкем гьовогьо дошденуьт гьэсде?
Едег хуьшдере гереки дире,
Боггэ э вэхд ю мугьоет бире».
Гьэдер бригада купарос, гугурт,
Сохде хьэрекет, у зуте овурд.
Э гьэвл офдорут угьойге песде,
Видов-видовут дермугьо гешде.
Бугеш эз дерму олхонн Севи,
Э бур себэхьн вэхуьшде гьони,
Хэлггэ фуьрсоре купарос шенуьт,
Велггьой тегьенге эз г'эзор дорут.

Бирден гьовогоь бисдорут гъэриш,
Рузгой васали биренуьт дегш.
Сер гуьрд эй рихде шур-шуре воруш.
ГӀэре мидогеш, нибисдо хомуш.
Шенде дермуре мишушдут миберл,
Жофой корсохгоь бирембу пуч селт.
Е ченд бо гъечи мифурмунд воруш,
Оммо нис бире хьуьрш эну хомуш.
Диеш зобуте бирембу увэхд,
Воруш поисде, биренге герм сэхл.
ГӀэзор лов бисдо э жиге-жиге,
Гуйге офдори э богъгоь ерге.
Э гьер ло божэхъ ве сесгоь офдо:
«Чоре эй богъгоь, зу бошит, дусдгоь!!».
Гуйге довгӀои, бегъеме мейду,
Мишенд эз гьово самолет дерму.
Трактор, мошингоь э богъгоь деруьт,
Дерму эй шенде, ологъэш куьшуьт.
Тегьер солдатгоь, э гъэриш гьовхо,
Гъечу мигешдуьт э инжо хэлгъгоь.
Зэхьмет жофоре небу де гъэдер,
Гьемме мигуфди: «Пуч бисдо бегьер!»
Севи дуьл мидо хуьшдере гене,
Э женг эй бегьер у мисохд чоре.
«Бегем коммунист, — у гуфди ебо, —
Гъич вэхд мегуьруь десгьоре гьово?
Лепуьр омогеш, гъэршую мирав,

Эз женг е вэхдиш гыч песо нирав». Дире усдоре, вегуьрдим хэбер:
«Чуьтам медиров имисал бегьер?»
Мугу, домунде э хуьшеде екем:
«Плане, имидуьм, мисохим бегьем». Оmmo э гьер ло богъгьо пуч бирет,
Инжо мигуи гIэзор не дирет.
Тегьер гениле, хушегьо пури,
Зерде кегьребо, бегьергьой були.
Дире бегьере имугьгой гьемме,
Екиш нигуфди усоли семе.
Бирден ки буге э инжо мугу:
«Нисди гыч гIэдот усдогьо пир бу.
Жофой энугьго жовоне эшгьи,
Софой энугьго гьемме эй хэлгьи».

6

Дошди бригада бегьере битев,
Хове вир сохдет угьго руз ве шев.
Белкем кимигьго мидорут гье вэгIз,
Соки э ишу ниверовт э бэхьс.
Гене Севире нивинит ишму,
Тегьер такабур, келегед бу у.
«Бегем эри ме суьфдеи деси?»
Тейте вечире бегьере терси». ГIэдот Севини те богъгьо чире,

Хьозур мибисдо гереке жире.
Эгер е кор ю мундиге фурмуш,
Нигешд гъэйгъусуъз, нибисдо хомуш.
Мисохд жаламиш сербегьем биёв,
Ненге у кор ю э ховиш миёв.
Изму э богъгъо гIэруьси дери,
Эдет вечире бегъергъой були.
Сесгъой корсохгъош миомо эз дур,
Жэхъди мисохдут пуч небу онгур.
Эвир эн гъовош мэгIнигъо пури,
Эз дуъл эн гъемме мигирошд шори.
Еки вегуърде ченэхэ э дес,
Тегъер гъоволчи, у мизе межесл.
Мисохд кимигъо зарифет инжо,
Гофеш мидодо, гъисдиге бижо.
Гъечи гирошде эшгълуье жофо,
Доре гъэрдхунди Ватане угъо.
Гене нигуфди э екиш Севи,
Э и бегъергъо жофой ю дери.
Мидо тэгIрифи корсохэ диеш:
«Гъинор эн угъо эшгъ доре мереш».
Севи э гъечи мигуфди гъер бо,
Усдо корсохэ хосдембу зурбо.
Энжэгъ имугъой диренге дусдгъо,
Екиш нигуфди пир бири усдо.

Белкем хундегор гуфдиге эз ме:
«Шогьир не офди одоми дие,
Эри эн пиргьо нуувуьсди дестон,
Гуйге де нисди гуьнжои жовон.
Буге инженер, агроном семе,
Эй эшгь соймиши михундут гьемме».
Медит мере г1эйб, мегуит гьечу.
Эшгь эн шогьире у сохди бужу.
Бегем нисди бэхд г1уьмуьре битев
Доре э жофо эз себэхь те шев?
Эй хэлгь у хосди бегьергьой були,
Э сал ю ебо э чумиш дири.
Ини у муьгьбет, хушбэхде жофо,
Уни гуьнжои э раче гофгьо.
Жофой игидгьо ве дилег шогьир
Хьэсуьл омоге, нибошут гьич вир.
Мере воисде жовонгьо гьемме
Бошим ухшеши э Севи, дусд ме.

1963 сал.

□

СЕРНОМЕ

М. Дадашев. Эз товней автор	5
Суйгьбет э дуьлевоз	9
Хушбэхде Ватан ме	11
Гьисд ужире партия!	13
Ленин буьзуьрги	15
Когъоз эз Дели	16
Сурот Ленин	18
Нум эн Ленин э лов вери	19
Дуьлгьойму екинуьт	20
Эри Мусо Джалил	21
Муьгьбет шоробсох	23
Мержо	25
Мэгни холибофгьо	26
Мэгни межлуьси догьлуьгьо	28
Норин-Гьэле	30
Шогьир — гьэлхэндчи	31
Жовони	33
О, бирор ме	35
«Эри ме нэхосдем не мол не девлет»	36
«Пилтей шэгим мисуху те руьгьэ деригьо»	37
«Эй шогьир...»	39
«Дестонгьо, дестонгьо...»	41
Усдо	43
Гофгьой бебе	45
«Гьэсб туь юргьэ бисдогеш»	47
«О, догьгьой садсали»	48
Зиндегуни	49
«Гуьлгьой васал...»	50
Нерме ворвори	51
Вэхд	52

«Тегьер юргээ чопологъ»	53
«Э астаре мичарусдум»	54
«Э дерей дохьори поисдем»	55
«Мегу, дусд, хьовир туь недани»	56
«Бэггээ гюжиз ме диренге»	57
Боворин ве имид	58
Ихьдибори	60
«Муьгьбет дусди эз шоробиш гужлюьни»	61
Менг	62
«О чойгьо...»	63
«Тегьер воруш гьеминони»	64
Поиз	65
«Мивенуьшуьм тегьер гIэтлюь э зуьгIбе»	66
Ёр ме рази не бисдоге	67
Тэхьное гьоз	68
Мебош сурул	69
Себэхьмунде	70
«Бэггьдовой эн ченд салгьо...»	72
«Э ер ме оmore...»	73
«Э тегьер леш солдат»	74
«Гьовогьдор лап э гьугь вебердгеш шогьире»	74
«Асму гирисденге...»	75
«Гьовогьдор, гьовогьдор, верафдей тик зевер»	75
«Гьовогьдор, гьовогьдор...»	75
«Ме туьре, гьовогьдор, э тегьер ёр хосдем»	76
«Гьовогьдор, гьовогьдор, шивите буй-бале»	76
«Гьовогьдор, мигуьнжи эжигей сенгь гьовре»	77
«Гьовогьдор ве мэгIни...»	77
«Эз расдиш, гьовогьдор нишоней дусдини»	77
«Гьовогьдор, туь хунде хуьшдере дананде»	78
«Е пара инсонгьо зу дегиш биренуьт»	78
Шороб	79
Куьрпи	82
Мирод деде	85
Чуьре нибу гуьфдире	86
Муьгьбет богьбон (Поэма)	89

Изгияев Сергей.

Ч 35 **Суьгьбет э дублевоз.** Махачкала,
Дагкнигоиздат, 1970.
104 с.

РАЗГОВОР С СЕРДЦЕМ

С(Тат)

На татском языке

Редактор **Х. Авшалумов.**
Худож. редактор **В. Логачев.**
Техн. редактор **М. Ханукаев.**
Корректор **М. Ханукаев.**

Сдано в набор 25.IX 1969 г.

Подписано в печать 25.III 1970 г.

Форм. бум. № 1 60×90¹/₃₂. Бум. л. 1,625. Печ. л. 3,25.
Уч.-изд. л. 2,05. С 03019. Тираж 1000. Цена 21 к.

Дагестанское книжное издательство Управления
по печати при Совете Министров ДАССР,
Махачкала, ул. Маркова, 55. Зак. № 1938.

Типография им. С. М. Кирова Управления по печати
при Совете Министров ДАССР,
Махачкала, ул. Маркова, 51.

~~Цена 21 коп.~~
10
7

МАХАЧКАЛА 1970

РАЗГОВОР С СЕРДЦЕМ

На татском языке